

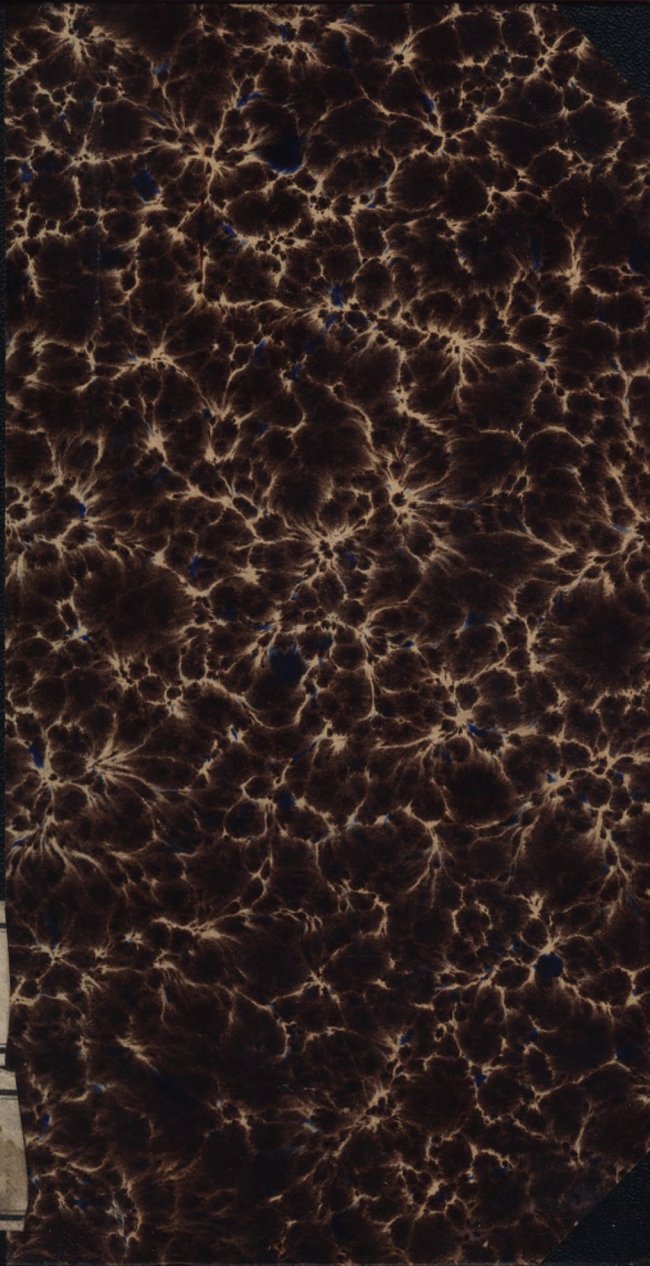
1822

JAMES MASON
THE JOURNAL OF JAMES MASON

NEW-YORK:
J. & J. MASON,
1822.

2

Blank labels with horizontal lines and some faint markings.

OEE Könyvtár
Áll.Ell. 2018

Érczhegyi Géza

könyvkötészete

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Budapest, 2019

H/199.

A fácán természetes uton való tenyésztése

Irta:

HROBÁTS JÓZSEF

m. kir. erdőmérnök

Nr: 4348

Ára 2 pengő

NYOMATOTT TAISZ JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN PÉCSETT 1931

10/10

A fának terméskészítésénél való tevékenység

Írta:
HROBÁTS JÓZSEF
m. ált. erdőmérnök

10/10

Ara 2 pengő

NYOMATOTT TÁRS JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN PÉCSÉTT 1931

Előszó.

A háboru, forradalom és a megszálló csapatok vandalizmusa hazánk dus vadállományát sem ki-mélték meg. Hála azonban a magyar vadásztársada-lom jobb belátásának, az utóbbi években az érzé-kenyen sujtott és megcsappant vadállománynak a békebeli létszámra való visszaállítása érdekében nemcsak a nagyobb uradalmak, hanem egyes vadász-társaságok is oly igyekezetet tanusítottak, hogy ma már sok helyen nemcsak elértük, hanem tul is szár-nyaljuk a háboru előtti nivót.

Nagyban hozzájárultak ehhez az örvendetes fel-lendüléshez a vadászati érdekekkel szemben kellő megértést tanusító hivatalos köröknek a vadóvás és tenyésztés érdekében tett intézkedései, továbbá a szaklapoknak ezen kérdést állandóan napirenden tartó és oktató közleményei, de főleg magának a vadásztársadalom nagy részének az az önkéntes fel-buzdulása, mellyel hozzálátott a kipusztított terü-letek benépesítéséhez.

Ennek a felbuzdulásnak természetyszerüleg be is kellett következnie, mert a legtöbb bérlő- és va-dásztársaság a mostani súlyos gazdasági viszonyok között ma már nem tekintheti a vadászatot tisztán fényüző sportnak, hanem kénytelen áttérni egy ra-cionálisabb és jövedelmezőbb vadgazdaságra, hogy a

mai tulhajtott területbérek és a vadászattal járó egyéb magas kiadások némileg megtérüljenek.

Ez a cél lebeg sok vadász szeme előtt, amikor területét fácánnal igyekszik benépesíteni, mert ennek a vadnak tenyésztése a hazai viszonyok között aránylag kevés befektetéssel és amellet gyors eredménnyel is jár. Ahol a tenyésztés érdekében hozott áldozatok mégsem járnak kellő eredménnyel, ott legtöbbször olyan lényegteleneknek látszó körülmények kerülnek el a tenyésztő figyelmét, melyeknek behatása kedvezőtlenül működik közre a tenyésztésre és a fácánok elszaporodására.

Az a körülmény, hogy a szakirodalom főleg csak a mesterséges tenyésztéssel foglalkozik, késztetett arra, hogy összegyűjtsem mindazokat a gyakorlati megfigyelésen alapuló és sok helyen szerzett tapasztalatokat, melyeket a fácán természetes uton való tenyésztésénél alkalmam volt szerezni. Rá fogok mutatni mindazon körülményekre, melyek kedvezően befolyásolják a fácán elszaporodását és igyekszem felsorolni azokat a hibákat és okokat, melyek miatt a remélt siker sokszor elmarad.

Miután soraim nem annyira a rendszeres tenyésztéssel foglalkozó, saját területtel és szakképzett személyzettel rendelkező nagyobb birtokosoknak, hanem főleg községi területek bérlőinek és vadásztársaságoknak szólnak, tisztán csak a szabadon élő fácán-állomány nevelésével és fejlesztésével szándékozom foglalkozni. A rendszeres u. n. angol tenyésztést községi határokat bérlő vadásztársaságoknak nem is ajánlom, mert a gyakorlatban léptenyomon azt látom, hogy azok a vadásztársaságok,

melyek nemcsak a vadászat, hanem a vadtenyésztés örvendetes fellendülésével nagy reményekkel láttak hozzá a mesterséges fácántenyésztéshez, hamarosan abba is hagytak vele, mert rájöttek arra, hogy az angol tenyésztés nem olyan egyszerű, mint ahogy a különféle szakkönyvekben le van írva és megbízható, szakképzett személyzet hiányában nem érték el a remélt eredményeket, azonfelül kisebb mértékben való tenyésztésnél ez az eljárás nagyon költséges is.

Továbbiakban ennél fogva csak azokat a körülményeket, módokat és eljárásokat fogom ismertetni, melyeknek segítségével a vadon tenyésztő fácán — aránylag nem nagy anyagi áldozattal és megfelelő gondozás mellett — bérelt területen is annyira elszaporítható, hogy a bérlőknek 1—2 év múlva már sok élvezetes vadászatban lehet részük.

Mielőtt azonban ennek a kérdésnek a részletes tárgyalásába bocsátkoznám, szükségesnek tartom röviden a fácán természetrajzát, életmódját és a különféle fácánfajtákat ismertetni.

Pécs, 1931. évi július hó.

SZERZŐ.

A fácán természetrajza.

A fácán a tyukfélék rendjének, fácánok családjához tartozik, őshazája Ázsia, ahonnan — régi monda szerint — még az Argonauták hozták Colchisból Görögországba, onnan Itáliába s valószínűleg onnan került Európa többi részébe. Ezen legrégebb európai válfaja, a Phasianus colchicus, akkori feljegyzések szerint, már a török hódoltság idejében nálunk is elég szép számban volt elterjedve. A többi itt élő fajokat az angolok telepítették át Ázsiából és mesterséges tenyésztéssel annyira elárasztották velük a kontinenst, hogy ma már a legtöbb faj nálunk is szabadon tenyészik.

Kedvenc tartózkodási helye olyan sík vidéki erdők fiatal vágásterületei és olyan cserjés, bozótos helyek, melyeket szántók vesznek körül; továbbá mezőkkel, rétekkel határos füzesek, mocsaras zombékok és nádasok. Ezenkívül a homokos helyeket is — fürdés céljából — nagyon kedveli.

Nem hiába tartozik a tyukfélékhez, szellemi képességei roppant korlátoltak. Állandóan és mindentől retteg. Kóbor természete is részben abban találja magyarázatát, hogy gyengesége tudatában nem szeret sokáig egy helyben megmaradni.

Kitűnő futó, de lusta repülő, különösen a felreb-

benésnél nehézkes, meghajtva már gyorsabb, de hosszabb távolságra nem igen repül.

Valamennyi faj kakasának tollazatán az arany-sárga, acélkék, zöldeskék, viola és bronz szinek a napfény behatása alatt a legcsodálatosabb pompában váltakoznak. A tojók színe ezzel szemben egyszerű barnás hamuszürke, úgy hogy a környezetben lapuló tojót alig lehet észrevenni, ami különösen a költésnél válik nagy előnyére.

A kakasnak a szem körül szép, vörös szemrózsája van, a tojó szemrózsája kisebb és világosabb, inkább husszinü.

A már teljesen kifejlett kakasok közül az öregeket legkönnyebben a hátsó lábujj feletti hosszú, hegyes sarkantyuról lehet felismerni, a fiataloknál a sarkantyú rövidebb és tompa.

Nem ritkán lehet a fácán tollazatán fehér foltokat találni, sőt előfordulnak tiszta albino példányok is. Okát beltenyészetben kell keresni és az ilyen példányokat így kezelni kell kiselejtezni.

A kakas többnejűségben él és általában 7—8, sőt több tojót is megtermékenyít. Egyébként igazi kényur, aki háremével csak a párzás idején foglalkozik, a költéssel és csibékkal pedig egyáltalában nem törődik. Tavasszal, párzás idején összeférhetetlen és szerelmi felbuzdulásai közben vetélytársaival sokszor véres párviadalt vív.

A párzás, dürgés ideje április második felében kezdődik. A tojó 8—12, néha több tojást rak az erdő vágásterületein, bozótokban, árokszéleken, gabonában és — sajnos — lucernákban, rétekben és más kaszálóokban elhelyezett primitív fészekbe. Az egy

éves tojó kevesebbet tojik, a 2—3 éves a legtermékenyebb, öregségével együtt termékenysége is csökken. Kitűnően kotol és gondos anya.

A csibék 24 napi költés után kelnek ki. A tartós, nagy májusi és júniusi esőzéseknek sok tojás és fiatal csibe esik áldozatul.

A csibék az első időkben hangyatojással, férgekkel, rovarokkal és különféle apró álcákkal táplálkoznak és fiatal kis rügyeket, hajtásokat csipegetnek, később már kukorica, buza, árpa, bükköny és egyéb szemes takarmány képezi főeledelüket. Kedvenc csemegéjét képezik a nádasokban és zsombékos berkekben töméntelen mennyiségben előforduló apró csigák is. Télen, más hiányában, a különféle bogyókat, erdei magvakat és rügyeket is megeszik.

Ugy a szörmés, mint a szárnyas ragadozók között rengeteg ellensége van és ezekkel szemben különösen a csibék ugyszólván teljesen védtelenek. Hogy a tenyésztéssel ennek dacára is szép eredményeket lehet elérni, szaporaságának, igénytelenségének és edzettségének tulajdonítható.

Nemcsak szép tollazata, hanem kitűnő husa miatt is nagyon kedvelt és keresett vad.

Ahol tulságosan el van szaporodva, ott a mezőgazdasági terményekben kétségtelenül okoz némi kárt azáltal, hogy az őszi és tavaszi vetésekből a szemeket kikotorja, a kikelő zsenge növényeket lecsipegeti és kukoricaérés idején a csöveket kikezdi. Ha azonban figyelembe vesszük azt, hogy számottevő és észrevehető károkat csak ott okoz, ahol nagy mennyiségben fordul elő és összehasonlítjuk ezeket

a kártételeket azzal a nagy haszonnal, amit a mezőgazdaságnak a rengeteg mennyiségű cserebogár, rovar, féreg és álca elpusztításával hajt, a mérleg erősen a haszon oldalára fog billenni, annál is inkább, mert a mezőgazdasági terményekre inkább csak kényszerűségből, más hiányában fog fanyalodni, viszont a rovarok, férgek és álcák kedvenc eledelait képezik. Diezel megemlíti, hogy Londoís tanár egyik fácán begyében és gyomrában 250 darab különféle kártékony csigát talált.

Hazánkban három faj van leginkább elterjedve és pedig a *Phasianus colchicus*, *Ph. torquatus* és *Ph. mongolicus*. Ujabban a *Ph. versicolor* kezdik egyes helyeken tenyészteni.

A *Phasianus colchicus* (cseh fácán, paraszt fácán) Ázsiából, a Kaspi-tó környékéről származik és legrégebb idő óta honosodott meg Európában; az itteni klimatikus viszonyokhoz annyira alkalmazkodott, hogy élelemmel és az időjárás viszontagságaival szemben összes fajrokonai között a legigénytelenebb. Feje és nyaka sötét, zöldes-kék ércfényű, gyűrűje nincsen, a háta és begye érces vörösbarna, hasa majdnem fekete. A tojó barnás-szürke színű.

A *Ph. torquatus* (kinai örvös fácán) hazája kelet Kína, Mandzsúria és Japán, ahonnan az angolok telepítették át Európába. Ma már elég elterjedt és vadon is tenyészik. Bár a *colchicus*-nál kissé kényesebb, az itteni viszonyokhoz már tökéletesen asszimilálódott. Feje bubján sárgásfehér folt van, egyébként acél-kékes-zöld nyakát szép fehér gyűrű ékesíti. Begye és melle rézszínű, válltollait feketén szegélyezett fehér folt tarkítja. Hasának közepe fekete,

oldalai izabella-szürkék. A tojó nyaka vörösebb, mint a colchicusé.

A *Ph. mongolicus* (mongol örvös fácán) őshazája Mongólia. Nálunk is eléggé el van már terjedve. Bár igényesebb, mint a colchicus, szabadon is kitünően tenyészik. Sokban hasonlít a torquatushoz, fejében azonban nincs fehér folt és a nyakán levő fehér gyűrű elöl nem ér össze. Háta és begye narancsvörös fényű, bizonyos világítás mellett zöldbe játszó. Tollazatán a zöld szín általában jobban dominál, oldaltollán sötét-zöld foltok láthatók, alsó teste sötét-zöldes-fekete.

Mindhárom fajról elmondhatjuk, hogy a hazai klimatikus viszonyok rájuk nézve nagyon kedvezőek és azokhoz tökéletesen asszimilálódtak.

Hazánkban ez a három faj, illetőleg ezeknek összepárosodásából előálló keverékek vannak általánosan elterjedve. A három felsorolt faj tisztán már csak a rendszeres, mesterséges tenyésztelepeken található meg, mert a szabadban egymással kitünő harmoniában és közösségben élő fajokon az állandó összepárosodás folytán az eredeti faji jellegek már annyira összefolytak, hogy sokszor alig különböztethetők meg.

Utóbbi időkben több helyen — így Br. Biedermann szentegáti uradalmában — kitünő eredménnyel kísérelték meg a *Ph. versicolor* (japán fácán) megtelepítését. Kisebb testű és gyorsabb repülő a felsorolt rokonainál. Feje, nyaka, háta, eleje, begye és egész alsó teste érces-sötét-fekete-zöld; nyakán kékes-ibolya csillogású foltokkal. A tollak vörös-barnán szegélyezett, szárnyai egész világosak. Bár nem

gyűrűs fácán, sötét alapon váltakozó szindus tollazata és különösen gyorsabb repülés miatt a vadászok előtt nagyon kedvelt. A tojó jóval világosabb a többi fajrokonainál. A többi fácánfajokkal jól párosodik.

A *Ph. farmosanus* is kezdik egyes helyeken (Csonkamagyarországon Báró Schönberger Galga fácán-farmján) megtelepíteni. Formosa-szigetéről származik, szintén gyűrűs fácán, fajrokonainál valamivel világosabb.

A *Ph. tennebrosus* (zöld fácán) tenyésztése legujabban Angliában hódított nagy teret. Az angol szakirodalomban folyó viták szerint egyesek új típusnak tartják, mások pedig azt állítják, hogy a *Ph. colchicus* és *versicolor* keveredéséből állott elő. Pompás érces, sötét-zöld színe és állítólagos egyéb jó tulajdonságai miatt a franciák, hollandusok és németek is kezdik erősen tenyészteni. A tojó — eltérően valamennyi fajrokonától — sötét-csokoládébarna, fekete foltokkal és világos tollszegéllyel.

Az ezüst fácán (*Euplocomus nycthemerus*), arany fácán (*Ph. pictus*), király fácán (*Ph. reevesi*), füles fácán (*Crotophaga auritus*), elliot fácán (*Ph. ellioti*), paradicsom fácán (*Ph. amherstiae*) stb. fajokról nem tartom szükségesnek részletesebben foglalkozni, miután ezeknek a fajoknak bérterületen való tenyésztése nem igen jöhet szóba, mert egyesek a hazai klíma mellett csak nehezen nevelhetők fel, mások pedig — mint pl. az ezüst fácán — összeférhetetlen természetükkel minden más fajt kiűznek a területről. Itt-ott mesterséges telepeken inkább csak az előkelő vendégek szórakoztatására nevelnek pár példányt ezekből a csodálatosan szép madarakból.

A vadon élő fácán megtelepítésére és elszaporodására befolyással bíró körülmények.

Mint már jeleztem, a szorosán vett mesterséges tényezéssel nem szándékozom részletesen foglalkozni, mert a költséges és nagy gyakorlatot igénylő eljárás csak kiterjedt uradalmi, vagy olyan nagyobb összefüggő bérterületeken vezet eredményre, melyeknek bérlete hosszabb időre szól és ahol hozzáértő, szakképzett személyzet áll rendelkezésre.

Ezen sorok célja az, hogy a kisebb községi határokat bérlő vadászokkal és vadásztársaságokkal megismertesse mindazokat a tényezőket és körülményeket, melyek nélkülözhetetlen feltételeit képezik annak, hogy a vadon élő fácán a területen meghonosodjék és a környezetben a megélhetéséhez és szaporodásához szükséges követelményeket megtalálja.

Ezek a tényezők, melyek a természetes tényezétségnél a fácán létfenntartására, megtelepedésére és elszaporodására lényeges befolyást gyakorolnak, alábbiakban foglalhatók össze:

1. a terület fekvése, talaja és klimatikus viszonyai és annak művelési ágazatai,

2. a területtel szomszédos határok vadászati viszonyai és körülményei,
3. a saját és a szomszédos területek dúvadállománya,
4. a tenyészanyag megválasztása, ivararánya, származási helye és végül
5. a vadóvással és őrzéssel járó teendők.

1. A terület fekvése, talaj- és klimatikus viszonyai és annak művelési ágazatai.

A terület fekvését illetőleg Csonkamagyarország abban a szerencsés helyzetben van, hogy a kevés megmaradt magasabb hegyvidékek (Bükk, Mátra, Bakony, alpesi nyulványok, Mecsek stb.) kivételével általában minden terület többé-kevésbé megfelel a fácán igényeinek; ugyanez mondható nagy általánosságban az ország talaj- és klimatikus viszonyaira is. A fácánnak mégis a legalkalmasabb a sík, helyenkint homokos és főleg olyan terep, melyet kisebb patakok, vizesárkok szelnek át, vagy nádasok tarkítanak. Tény az, hogy minél magasabb régiókba megyünk, annál kevesebb fácánt találunk. Ennek magyarázata nemcsak abban rejlik, hogy a fácán a sík vidéket talán jobban szereti a hegyvidéknél, hanem főleg abban, hogy a síkvidéken mindenütt megtalálja a táplálkozásához szükséges különféle mezőgazdasági terményeket, viszont a hegyvidéken — melyet legtöbbször összefüggő nagy erdőségek borítanak — ezekhez a kedvenc eledelekhez már nagyobb fáradsággal jut. Ezenkívül a hegyvidéki összefüggő nagy erdőségek nemcsak a szárnyas ragado-

zóknak képezik kedvenc tartózkodási helyeit, hanem a mély árkokkal és gödrökkel átszelt terep azoknak a szőrmés ragadozóknak is kitűnő buvó- és tanyázó helyet nyújtanak, melyeknek a kóbor természetű fácánok vándorlásaik közben könnyen esnek áldozatul.

Ahhoz azonban, hogy a fácán a területeinken állandóan megmaradjon és ott meghonosodjék, nem elegendő a terület lehető sík fekvése és az, hogy az egész határ mezőgazdasági művelés alatt álljon. A fácán a mezőgazdasági művelés alatt álló területeket főleg csak élelemszerzés céljából keresi fel, emellett szüksége van egy olyan bázisra, mely télen-nyáron át sűrű növényzettel van borítva és alkalmas helyül szolgál a fészkelésre, éjszakázásra, téli tartózkodásra és főleg arra, hogy különféle ellenségei ellen (emberek, ragadozók stb.) minden időben menedéket és buvóhelyet nyújtson. Minden esetben tapasztalhatjuk ezt, amikor a bármilyen okból kifolyólag megzavart fácán felrepülése után azonnal a legközelebbi erdőbe, remizbe, nádasba, vagy más bozót felé veszi irányát. Ha ilyen a határunkban nincsen, akkor a szomszédos területen levő buvóhelyre fog menekülni.

A legalkalmasabb ilyen bázist egy a határunkban fekvő erdő képezi. Az erdő vágásterületein létrejövő fiatalos és a csemeték egy-két év múlva — különösen jól felújított erdőben — oly sűrűn borítják be télen-nyáron át a talajt, hogy abban a fácán a költéshez és egyéb szükségleteinek megfelelő ideális buvóhelyét megtalálja. A fácánra nézve nem fontos az, hogy az erdő nagykiterjedésű legyen, egy átlag

50—100 kat. hold kiterjedésű községi erdő, melyben az évi vágásterületek következtében állandóan van fiatalos állomány, teljesen elegendő ahhoz, hogy abban a fácán a később tárgyalandó körülmények fennforgása esetén meghonosodjék. Sokkal kedvezőbb, ha az erdő a határ különböző részeiben több kisebb tagban fekszik a mezőgazdasági területek között, mert minden ilyen tag egy-egy bázist fog képezni és a határ minden részében közel megtalálja azokat a buvóhelyeket, melyek a vadnak, de különösen a fácánnak a tenyésztés alapfeltételeit nyújtják.

Az olyan községi határok, ahol erdő nincsen, de melyekben nádasok és zsombékos berkek fordulnak elő, szintén nagyon alkalmasak a fácán megtelepítésére. A sűrű nádasok és zsombékos berkek ugyanis nemcsak buvóhelyül szolgálnak, hanem az azokban nagy mennyiségben előforduló apró csigák, férgek és álcák kedvenc csemegéjét képezik a fácánnak.

A legalkalmasabbak azok a határok, melyekben erdő és nádas váltakoznak a szántóföldekkel.

Nagy reményeket azonban nem szabad fűznünk az olyan nádasokhoz és berkekhez, melyeket hosszabb ideig elborít a csapadék és árvíz, mert az ilyen nádasokat rendszeren tavasszal — tehát a költés idején — borítják el az árvizek annyira, hogy a fészkek és tojások elpusztulnak.

Nagyon kedvelt tartózkodási helye a fácánnak a cirok. Ez a mezőgazdasági növény azonban csak ott fogja nagyban elősegíteni a fácán meghonosodását, ahol erdő is van, mert ősszel a cirokszár levágása

után határunk megint kopasz lesz és a fácán elvándorol.

Ott, ahol ezek a természetes buvóhelyek hiányzanak, csak ilyeneknek mesterséges uton való telepítése — u. n. remizek létesítése — által lehet határunkat a fácán tenyésztésére alkalmassá tenni.

Remizeket létesíthetünk erdősítés által, ami mindenesetre a legtartósabb és legalkalmasabb, továbbá csicsóka, spartium és sok más alkalmas növényvel. Ezeket azonban a létesítésükkel járó nehézségek miatt feleslegeseknek tartom részletesen ismertetni, mert eltekintve az erre alkalmas területek kibérelésével járó költséges befektetéstől, ritkán lehet községi határban ilyen területet hosszabb időre és olyan részén a határnak bérbevenni, mely a rossz szomszédoktól meg van védve és más tekintetben is megfelel.

2. A területtel szomszédos határok vadászati viszonyai és körülményei.

Az előző pontban tárgyalt terepviszonyok mellett tisztába kell még jönnünk szomszédainkkal is.

Köztudomásu, hogy összes apró vadjaink közül a fácán a legkóborabb természetű és nem elégszik meg az erdő melletti kukoricásokkal, hanem oly messze vidékre csavarog, ahonnan — ha alkalmas helyre talál — többet vissza sem tér. Főleg ősszel, kukoricaérés idején ugyszólván egész állományunk az erdőkkel és más buvóhelyekkel szomszédos parcellákban tartózkodik. Ha tehát erdönk — és különösen annak fiatalos része — a határon, vagy annak

közelségében fekszik, fácánjaink a szezon kezdetétől késő őszig a szomszéd szabad prédáját képezik. Minden tapasztaltabb vadász tisztában van azzal, hogy ilyenkor egy rossz szomszéd nemcsak megtizedelheti, hanem a magját is kiirthatja a nagy gonddal és költségekkel megtelepített fácánjainknak.

Ahol az erdő ily kedvezőtlen fekvésű és szomszédunkat nem tudjuk az erdővel határos 2—3 dülő átengedésére rávenni, vagy nem látunk benne elég garanciát arra, hogy legalább a tojókat kiméletben részesítse, ott kár minden fáradságért, mert eltekintve a tenyésztéssel járó költségektől, minden kimenetelünk alkalmával méreg és bosszuság tölt el bennünket, amikor a szomszédban reggeltől estig halljuk a puska durrogását és tehetetlenül, ökölbe szorított kezekkel vagyunk kénytelenek végignézni szomszédunk garázdálkodását.

Az erdőknek vagy tenyésztési helyünknek tehát lehetőleg a terület közepén, vagy legalább 2—3 km. távol kell a szomszéd határtól feküdnie. Csavargó természeténél fogva állományunk egy része így is el fog látogatni a szomszédba, de a zöme mégis az erdő körüli kukoricákban tanyázik és kukoricatörés után ismét visszajön az erdőbe.

Mielőtt tehát a fácán megtelepítéséhez hozzáfognánk, gondosan mérlegelnünk kell azt, hogy a fácán kedvenc tartózkodási, fészkelési és buvóhelyei: az erdők, nádasok, zombékos berkek és ligetek a határ mely részén fekszenek. Ha ezek tulközél esnének a határhoz, abban az esetben igyekezni kell még a jónak vélt szomszédtól is egy alkalmas területcserével, vagy más uton akkora területet megszerezni,

melyre fácánjaink nyugodtan és veszély nélkül járhatnak ki.

3. A saját és a szomszédos területek dúvadállomány viszonyai.

A fácán megtelepítésénél és elszaporodásánál nagyon fontos szerepet játszanak saját és a szomszédos területek dúvad állományviszonyai.

Tudjuk, hogy a házi macskán és kutyán kívül a szörmés és szárnyas vadak közül számos olyan ragadozó van, melynek úgy a fácán, mint annak tojása kedvenc csemegéjét képezi. A szárnyasok közül elsősorban a nagy mennyiségben előforduló szarkát és szürke varjút kell megemlíteni. Ezek tömeges elterjedésüknél fogva oly érzékeny károkat okozhatnak, hogy pusztításuk érdekében a legkiméletlenebb eszközöktől sem szabad visszariadni.

A többi szárnyas ragadozókra nézve legtöbb vadászunk nagyon helytelenül azt a gyakorlati szokást követi, hogy mindenre, aminek kampós orra és görbe karma van, kimondja a halálos ítéletet. Ezen a kényelmes állásponton nem igen lehet csodálkozni, ha tekintetbe vesszük azt, hogy a szárnyas ragadozók felismerése és megkülönböztetése oly hosszú gyakorlati és tudományos megfigyelést igényel, hogy a legritkább esetben találok olyan vadásszal, aki az egyes fajokat kint a természetben felismeri. A legtöbb vadásznak egész ornitológiai tudománya csak annyira terjed, hogy a kisebb ragadozókra azt mondja, hogy kánya, a nagyobbakra pedig, hogy sas.

Nem térhetek ki itt az egyes ragadozók részle-

tes ismertetésére, erre nézve bő és vadászati szempontból is tárgyilagos utbaigazítást nyújt Szemere Zoltánnak „A Magyarországon előforduló ragadozó madarak meghatározója” címen megjelent kézikönyve. Mégis szükségesnek tartom megemlíteni azokat a ragadozókat, melyek — bár más östermelői ágnak lehetnek hasznára — vadászati szempontból azonban feltétlenül kártékonyak. Ide sorozhatók a különböző héjják, melyek közül legveszedelmesebb a köz. héjja (*Astur palumbarius*) és a karvaly (*Accipiter nisus*), továbbá a kányafélék. Valamennyi szárnyas ragadozó között azonban a legveszedelmesebbek a sólyomfélék és ezek között a vándorsólyom (*Falco peregrinus*), mely vakmerőségig menő bátorságával és villámgyors repülésével a nálánál jóval nagyobb vadat is megtámadja.

Az ölyvek inkább csak zord időjárás és nagy hótakaró mellett okoznak károkat, egyébként hasznos madarak, úgyhogy a minden időben való irtásukat nem tartom indokoltnak.

A vércséket és különféle baglyokat, mint általában hasznos madarakat, a törvény védi, ezeket tehát löni, vagy más módon elpusztítani nem szabad.

A sasok tulnyomó része Csonkamaagyarországon ma már csak ritkán, mint természeti emlékek fordulnak elő, úgyhogy ritkaságuknál fogva elenyésző kárt okoznak, ennél fogva kiméletet érdemelnek.

Meg kell emlékeznem itt még arról az elég általános elterjedt tulzott álláspontról, mely a gólyát is a kártékony madarak közé sorolja. Eltekintve attól, hogy a magam részéről kint a praxisban ezt soha nem tapasztaltam és a szavahihető, komoly régi va-

dászoknak errenézve eltérő a véleményük, lelketlenségnek és ősi hagyományokkal való nemtörődömségnek tartom azt, ha egy vadász ennek a megbecsült és a nép által tiszteletben tartott madárnak lelővéseivel botránkoztatja meg a falusi lakosságot.

Magam is elismerem, hogy a kártékonyság nagyon relativ fogalom, mert a legtöbb ragadozó madár az egerek és a gazdaságra nézve kártékony más állatok és rovarok elpusztítása által a mezőgazdaságnak hasznos szolgálatokat teljesít. Éppen ezért ornitológiai vitákat elkerülendő, a ragadozó madarakat tisztán csak vadászati szempontból osztályoztam.

Az említett ragadozók különösen tavasszal okoznak a vadállományban érzékeny károkat, mert ebben az időszakban a ragadozók a legfalánkabbak, miután nemcsak magukról, hanem éhes fiókáikról is gondoskodniuk kell. Ilyenkor könnyen tudják a repülni, vagy futni még alig tudó fiatal vadat elfogni, az öreg tojó elzsákmányolása esetén pedig az árván maradt egész fészekalja is rendszeren elpusztul.

Valamennyi szárnyas ragadozó ellen jól lehet védekezni tavasszal tojásaik összeszedése, vagy fészük szétrombolása által. A szarkát és szürke varjút télen legsikeresebben a hómezőkre kirakott és foszforral mérgezett husvagdalékkal, tavasszal pedig ugyancsak foszforral mérgezett tojásokkal lehet tömegesen elpusztítani. Erre a célra gyakorlatban kitünő eredményeket értem el a Wirker (Rákoskeresztur) féle foszforszörppel. A kezelésnél azonban a legnagyobb óvatosságot ajánlom, mert a foszforszörp veszedelmes égési sebeket okoz. Nagyob szárnyas ragadozók

ellen a héjjakosarak megfelelő módon való elhelyezésével lehet minden időben jó eredményeket elérni, igaz, hogy ennek sokszor ártatlan ragadozók is áldozatul esnek.

A szörmés ragadozók közül a legveszedelmesebb a menyét. A menyét valósággal prédálja a vadat, mert nem éri be azzal, hogy egy-egy fácánal vagy fogollyal jóllakjék, hanem vérengző természeténél fogva egész családokat képes elpusztítani. Roppant fürge mozdulataival, karcsu kis testével és a terep-
hez alkalmazkodó színével bámulatos ügyességgel tudja a vadat megközelíteni és villámgyors ugrással a legérzékenyebb szerveit kikezdeni. Területünkről ezt a minden apró vadra egyformán veszedelmes rablót igyekezni kell tüzzel-vassal pusztítani, ami fürgesége és bujkáló természete miatt nem könnyű feladat. Legsikeresebben a jól elhelyezett kis csapóládákkal lehet ellene védekezni.

Hasonló, vagy még a menyétnél is vérengzőbb a nyuszt, nem kevésbé a nyest. Mind a kettő, főleg előbbi, különösen a sikvidéki erdőkben ma már elég ritka, úgyhogy nagyobb kártól tartanunk nem kell; éppen ezért nem tartom indokoltnak, hogy ezeket a nemes szörméjű állatokat különleges fogóeszközökkel az utolsó példányig kiirtsuk.

Érzékeny károkat okozhat még gyakori előfordulásával a gövény, mely a menyéthez hasonló vérengző természetével a házi baromfiban és az apró vadban egyaránt végez tömeges pusztítást, azért apróvadas területen nem érdemel kiméletet. Csapóvasal, ládával lehet ártalmatlanná tenni.

Veszedelmes ellensége még fácánjainknak a vad-

macska, melyet mérgezéssel, de még inkább egy jó kotorék-kutyával lehet ártalmatlanná tenni.

A szörmés rakadozók között nem utolsó helyen áll a róka, mely ravaszságával és csalafintaságával különösen ott, ahol nagyobb mennyiségben van elterjedve, sok kellemetlenséget és gondot okoz egy apróvadas határban. Ezért a multban általában az volt a jelszó, hogy a rókát minden eszközzel pusztítani kell. Ujabban azonban kezd elterjedni az a felfogás, hogy a rókát kár teljesen kiirtani és szivtelenség tavasszal, amikor kölykeit szoptatja, elpusztítani, mert ezzel az eljárással és mérgezéssel tényleg ki lehet irtani ezt az egyébként óvatos és ravasz állatot is. A magam részéről ilyen, vagy ezzel ellenkező általános szabályt nem állítanék fel, hanem hegyvidéki területen, ahol kevés az apróvad és nagyritkán, legfeljebb egy-egy süldő nyulban, vagy kis gidában tehet kárt, a minden vadat megillető kiméletben részesíteném, vagyis az általános tilalmi időben nem bántanám és mérgezni nem engedném.

Nézetem szerint egészen más elbánásban részesítendő azonban egy kimondottan apróvadas területen különösen akkor, ha ezen a területen fácánost szándékozunk létesíteni, mert ilyen helyen már veszedelmes ellenségünkké válhatik a sok ravaszsága és turpissága miatt egyébként kedvelt vörös frakkos. Veszélyeztetheti különösen fácán- és fogolyállományunkat akkor, ha a kívánatosnál nagyobb mennyiségben engedjük elszaporodni, amiről mindenki meggyőződhetett, akinek alkalma volt tavasszal egy róka kotorék bejáratánál és annak környékén a visszamaradt csontokból megállapítani azt, hogy milyen

tömeg apróvadat kell az öreg rókának éhes kölykei felnevelésére összehordani.

A teljes kiirtását ennek dacára egy kimondottan apróvadas területen sem tartom indokoltnak. Egykét róka itt sem fog ártani a területen, mert az egészséges és kifejlődött vadban nem igen tud kárt tenni, viszont azzal, hogy az előregedett, beteg és megsörétezett vadat eltakarítja, hasznára van a tenyésztésnek. Természetesen nagyon résen kell lenni és vigyázni arra, hogy el ne szaporodjék. Véleményem szerint egy jó kotorék-kutyával állandóan szabályozni lehet a létszámát és meg lehet akadályozni azt, hogy a hasznos vadat veszélyeztető mennyiségben lépjen fel. Ha azonban a területünkön, melyen fácánost szándékozunk létesíteni, sok volna a róka és kotorék-kutyával nem rendelkezünk, ott bizony drasztikus eszközökkel, u. n. csapóvassal, esetleg strychninnel kell őket eleinte a kellő létszámra redukálni, mert különben a jövő évben kevesebb fácánunk lesz, mint amennyi tenyészanyagot kiengedtünk.

A borz, mókus, sündisznó magában a fácánban és csibéiben nem igen tesznek kárt, de mert a földön fészkelő fácán és fogoly tojásait szeretik megdézsmálni, nem szívesen látott vendégei az apróvadas területeknek.

Végül nem szabad megfeledkezni a kóbor kutyáról és macskáról, melyek apróvad állományunkban a legérzékenyebb károkat okozzák nemcsak azért, hogy a vadat és tojásait pusztítják el, hanem állandó kóborlásuk közben a vadat folyton zavarják és annyira nyugtalanítják, hogy az általuk el nem

pusztított maradék is elhagyja területünket és csendesebb, nyugodtabb helyen telepszik meg.

Ártalmatlanná tételük nem egyszerű, mert főleg a kőboreb intelligenciájánál fogva idővel oly rutinra tesz szert, hogy a puskát már messziről megismeri és majdnem mindig sikerül neki épbőrrel megmenekülni. Csak állandó utánjárással és kellő időben és helyen elhelyezett strychnines falatokkal lehet a területet ezektől a veszedelmes bestiáktól megszabadítani.

A felsorolt szárnyas és szörmés ragadozókon kívül még számos betegség és élőski támadhatja meg különösen a fácáncsibéket. A gyakrabban fellépő betegségek és élőskiek: a vörösgiliszta, difteria, hasmenés, székrekedés, baromfituberkulózis, szemgyulladás, lábdaganatok, bélférgesek stb. Ezen betegségeket és az ellenük való védekezési módokat nem tartom szükségesnek részletesebben ismertetni, miután főleg csak mesterséges tenyésztelepeken lépnek fel, ellenben a szabad természetben vadon nevelt fácánokon a legritkább esetben és csak akkor észlelhetők, ha a betegségek valamelyikét egy már megfertőzött törzsszel együtt becipeltük a területre. Miután a szabadban tenyésző beteg csibéket összefogdosni és gyógykezelnéni nem lehet, a felsorolt betegségek elleni védekezés is csak preventív jellegű lehet és arra szoritkozik, hogy a tenyészanyag beszerzésénél a legnagyobb óvatossággal és körültekintéssel kell eljárunk.

4. A tenyészanyag megválasztása, ivararánya és származási helye.

Amikor már területeink fekvését és terepviszonyait, továbbá a szomszédságot és a különféle ragadozókat alaposan számbavettük és azt látjuk, hogy területünk alkalmas arra, hogy ezeknek a követelményeknek megfeleljen, vagy legalább is könnyen azzá tehető, egészséges tenyészanyag beszerzéséről kell gondoskodnunk.

Könyvem bevető részében már említettem, hogy a *Ph. colchicus*, a *Ph. torquatus* és a *Ph. mongolicus* a hazai klimához már teljesen asszimilálódott, a három faj a szabadban egymással kitűnő harmóniában és közösségben él és párosodik. Nézetem szerint bérelt területen — ahol nem tudjuk fácánjainkat abban a gondozásban részesíteni, mint egy mesterséges telepen — nagyon szerencsésnek mondható az időjárás viszontagságai és minden egyébbel szemben legigénytelenebb *Ph. colchicus*nak a sokkal diszesebb *torquatussal* és *mongolicussal* való keveredése, mert ezáltal szebb, egészségesebb és ellentállóbb törzset létesíthetünk.

Mint minden élőlény, úgy a fácán is, ha hosszú nemzedékeken át mindig ugyanabból a törzsből és állandóan egymással párosodik, idővel degenerálódik és rajta a beltenyészetből származó különféle betegségek is könnyebben erőt vesznek. A bölcs természet ott, ahol az emberi kéz mesterséges eszközökkel nem segíti elő a fácán tulságos elszaporodását, maga gondoskodik arról, hogy ez a káros folyamat be ne következzen, mert a mező és erdő többi élő

lényei megakadályozzák a másoknak tultengését és nem engedik megbontani az egymásközi egyensúlyt. Ezen kívül a fácán kóbor természeténél fogva vándorlásai közben messzebb vidékek törzseivel párosodik, ennél fogva ösztönszerűleg maga gondoskodik a szükséges vérfelfrissítésről.

Olyan területen azonban, ahol a fácán tenyésztése és elszaporodása érdekében emberi kézzel megbontjuk a természet rendjét, vagyis a fácán elszaporodását elősegítő, vagy akadályozó körülményeket mesterségesen előmozdítjuk, illetőleg elhárítjuk, ott ugyancsak mesterséges beavatkozásokkal kell gondoskodnunk arról, hogy az aránylag kis területen elszaporodott és etetéssel egy helyre szoktatott fácánokon a beltenyésztés káros következményei be ne álljanak. Evégből elsősorban arra kell figyelemmel lennünk, hogy a beszerzendő tenyészanyag megbízható és olyan helyről származzék, ahol a beltenyésztésből származó veszélyek elhárítása végett rendszeresen, idegen vérrel frissítik fel az anyagot, azonkívül a területünkön már megtelepített állományt is 2—3 évenként más, lehetőleg messze vidékről származó, egészséges egyedekkel kell felfrissíteni.

Az előző fejezetben már rámutattam arra, hogy a mesterséges telepeken, különösen a csibék között, lépnek fel gyakran veszedelmes fertőző betegségek. Éppen ezért nem ajánlom, hogy tenyészanyag, vagy vérfelfrissítés céljaira ősszel 8 hetes csibéket vegyünk, mert a csibékben lappangó betegségekkel könnyen megfertőzhetjük területünket. Leghelyesebb január-februárban teljesen kifejlődött, átvészelt tenyészanyagot beszerezni és kitelepíteni.

Bár egy kakas a szabadban 7—8, sőt több tojót is kielégít, mégis figyelembevéve azt, hogy a volierekből beszerzett gyámoltalanabb kakas feltűnő színezetével könnyebben esik áldozatul a ragadozóknak, tekintettel továbbá különösen a volier-kakasok között előforduló ivarképtelenségre, a legmegfelelőbbnek tartom, ha első évben egy kakasra öt tojót számítunk.

A beszerzett fácánokat erdők fiatalos részeiben már elhelyezett etetők közelében engedjük ki, még pedig január végén, február elején, a téli vadászatok után, részben azért, hogy a vadászatok alkalmával áldozatul ne essenek, részben pedig, hogy a kiengedett fácánok zavartalanul megszokhassák az új környezetet. A tenyészanyag kitelepítését mindenestre idejében végezzük el, hogy mire a párzás ideje megjön, a fácán már megszokja az új környezetet és teljesen otthon érezze magát; ezért azon kell lenni, hogy az erdőben a kiengedés után csend és nyugalom uralkodjék. A kibocsátásnál a kosarat legjobb egyik sarkánál annyira megnyitni, hogy azon ki tudjanak bujni, ilyenkor a fácánok egyenkint kísértálnak a kosárból.

Ajánlatos még a tenyészanyagot egyik lábán gyűrűvel ellátni, mert a gyűrűzéssel a fácán természetrajzára nézve sok érdekes tapasztalatot vonhatunk le az idők folyamán.

5. A vadóvással és őrzéssel járó teendők és kiadások.

A tenyészanyag kibocsátásával még nem végeztük el összes teendőinket, mert annak kellő mennyi-

ségben való elszaporodása és fejlődése a további gondozástól és óvástól függ. Elsősorban arra kell törekedni, hogy a kitelepített fácánok el ne csavarogjanak, hanem helyben maradjanak. Ehhez szükséges, hogy az erdő ezen részében csend és nyugalom uralkodjék, azonkívül főleg az első időkben etessük bőségesen a fácánt, nehogy kénytelen legyen élelemszerzés céljából elkóborolni. Télen a legmegfelelőbbnek tartom a csöves kukoricának az erdő fiatal vágásaiban több helyen való elszórását. A kukorica ugyanis kedvenc táplálékát képezi a fácánnak és feltűnő színe és nagysága miatt a vad könnyen megtalálja. A mindig dél felé nyitott etetők alá való szórást csak hófúvások idején ajánlom, amikor a szabadba kiszórt élelmet a hó azonnal elborítaná. A fedett etetők hátránya az, hogy a vad tulságosan egy helyre szokik és ezáltal a vadorzók, dúvadak és a kirakott élelem után járó kétlábu tolvajok mesteriségét nagyon megkönnyítjük, ezenkívül a vadat bizonyos fokig el is kényeztetjük, mert állandóan a téli etetőnél és annak környékén tartózkodik, ami zord időben a kellő mozgás hiánya miatt sokszor a vad megfagyását vonhatja maga után. Ezzel szemben a kukoricacsövek szétszórása mellett sokkal többet kell mozogni, keresgélnie és kapargálnia, míg a szétszórt eledelt megtalálja és a csövekről a szemeket lecsipegeti, ezenkívül a vadorzók, ragadozók és kukoricatolvajok sem jutnak oly könnyű szerrel a zsákmányukhoz.

Rá kell itt mutatnom arra az általánosan elterjedt nem egészen helytálló felfogásra, hogy a fácánokat csak azért kell etetni, hogy télen át éhen ne

pusztuljanak. A fácán — amint azt az 1928—29-es zord télen tapasztalhattuk — bámulatos ellenálló képessége révén pár bogyóval, erdei és fümaggal is képes a legszigorubb telet meguszni. Az etetés tehát nem annyira az éhenhalás ellen szükséges, hanem azért, hogy fácánjaink a sok nélkülözéstől leromolva, ne essenek oly könnyen áldozatul különféle ellenségeiknek, továbbá, hogy jó kondícióban indulnak neki a párzási időszaknak, legfőképpen pedig azért nélkülözhetetlen a téli etetés, hogy ezen torkos és kóbor természetű vadunk élelemszerzés céljából el ne csavarogjon és etetéssel a területünkön lekössük mindaddig, míg a tyúk a tojásrakást, illetőleg költést meg nem kezdi, tehát április közepéig, május elejéig. Az etetést márciustól kezdődőleg már csökkenthetjük, mert nem szükséges és nem is jó, ha a fácánokat felhizlaljuk; később inkább több helyen, de csak annyi eleséget szórjunk, amennyi éppen elegendő arra, hogy a vadat lekösse.

Amint a tojó már ül, a további etetésnek semmi értelme és célja nincsen, miután a tojó a fészek környékét többé el nem hagyja és a vegetáció megindulásával a természet bőségesen gondoskodik megfelelő élelemről.

Az etetést nemcsak az első, hanem minden esztendőben folytatni kell, mégpedig meg kell kezdeni odaszoktatás és lekötés végett már ősszel, mikor a mezőről a kukoricát letörik. Eleinte természetesen egész kis mértékben, a tél növekedésével minderősebben és az időjárás enyhülésével ismét kevesebbet.

A kikelő csibék etetése csak a mesterséges tenyésztelepeken játszik lényeges szerepet. A vadon

kikelő fácáncsibék etetése, eltekintve attól, hogy nehezen is volna keresztülvihető, teljesen felesleges és céltalan; mert az anyatermesztet tavasszal bőségesen gondoskodik hangyatojáról, apró férgek és rovarokról, vagyis olyan természetes táplálékokról, melyek a kis csibéknek kedvenc eledelét képezik.

Bár a fácán általában kevés vizet igényel és bőséges harmattal és csapadékvizzel is beéri, száraz időjárás esetén vízben szegény területeken nagyon üdvös lesz a költési helyek közelében a földre helyezett, egyszerű, fából készült itatóvályukat létesíteni és azokat naponta friss vízzel ellátni. A vályukat természetesen állandóan tisztán kell tartani és hetenkint egyszer-kétszer mésszel deszinficiálni.

A fácán óvásának és elszaporodásának egy másik alapfeltétele az, hogy a tojót ne löjjük és legteljesebb kiméletben részesítsük. Ez annyira kézenfekvő, hogy tulajdonképpen felesleges volna megemlíteni, de mégis ki kell rá térnem, mert akadnak még ma is elég szép számban olyan rövidlátó puskások, akiknek egy része lövöldözési mániában szenved és nem képes megállni, hogy mindenre, ami mozog, rá ne lőjjön, egy másik része pedig azzal nyugtatja meg lelkiismeretét, hogy a határszéli tojóért nem kár, mert szerintük azt úgy is lelövi a szomszéd, végül vannak olyanok, akik vadászati szaktudósoknak tartják magukat és azzal indokolják a tojó-lövést, hogy a sok öreg és meddő tojót a tenyésztés érdekében ki kell löni. Ezen utóbbi gentlemanek rendszeren a jó uradalmi fácánosokkal szomszédos területek bérlői sorában találhatók.

Azokkal szemben, akik lövöldözési mániából vét-

keznek a vadászati etika ellen, minden lebeszélés hiábavalónak bizonyul, mert ezek olyanok, mint a megrögzött alkoholisták. Minden alkalommal megfogadják a tojó kimélését — és talán át is érzik annak üdvösségét — de a legközelebbi alkalommal visszaesnek ebbe a betegségbe.

Azok között, akik a szomszédokra való hivatkozással nyugtatják meg lelkiismeretüket, sok olyant ismerek, akik békát, kígyót kiált a szomszédra, holtattól a sokat szidott szomszédtól sokszor tanulhatna és példát vehene. Idővel azután természetesen a szomszéd is megunja a kellemetlenkedést és megkezdődik kölcsönösen az ellenségeskedés, aminek végeredményben a szegény vad fizeti meg az árát. De feltéve, hogy olyan kiméletlen szomszédom van, aki pár tojót lelő a határom közelében, a hasonló eljárást ennek dacára sem tartom ésszerűnek, mert valamennyi tojónkat nem tudja a szomszéd elpusztítani, viszont, ha csupa bosszúból, mi is nekilátunk az öldöklésnek, rövid idő alatt fácánjainknak még a magját is egész bizonyosan kiirtjuk. Éppen ezért, hogy az ellövés veszélyének kitett fácánoknak legalább egy részét megmenthessem, tartom szükségesnek, hogy a tojót a rossz határszéleken még fokozottabb kiméletben részesítsük.

Rátérek végül még a tudósokra, akik attól tartanak, hogy az a pár — rendszeren a szomszédtól oda tévedt — fácán degenerálódik, ha a meddő és öreg tojókat minden évben ki nem lövik. Ezeket megnyugtatom, hogy — őket is beleértve — nagyon kevés, azt is mondhatnám, alig akad olyan vadász, aki a hajtott, vagy előtte kelő fácánok között hirtelen

és abszolút biztonsággal meg tudja különböztetni az öreg tojót a fiattól. Már pedig, ha az öregeket nem tudjuk felismerni, természetes, hogy csak a véletlenül mulik, ha a lelőtt tojók nagy része nem fiatal és továbbtenyésztésre alkalmas. Egészen más volna a helyzet, ha az öreg tojókat fel lehetne ismerni. Addig azonban, amíg ezek a tudósok ezt az ismertető jelet fel nem fedezik, véleményem szerint még mindig sokkal jobb, ha egy pár kiöregedett vén tyúk ott éldegél csendben és senkinek sem ártva a területen, mint hogy helyettük egy csomó fiatal, ivarképes tojót pusztítsunk el. Azért egy bérterületen legjobbat a kérdést a bölcs természetre bízni, mely időközönként ugyanis gondoskodik a beteg és kivénült egyedek kellő apasztásáról.

Olyan területen pedig, melyet egy szomszédos rendszeres fácántelep táplál vaddal, bizzuk a tojók szelektálását nyugodtan a szomszédra, mert annak szakismeretekkel és gyakorlattal rendelkező személyzete bizonyára éber figyelemmel kíséri ezt a körülményt is és tudni fogja azt, hogy mikor, hol és mennyi tojót lehet a tenyésztés érdekében kilőni.

Ha azt látnók, hogy a területünkön aránytalanul sok a tojó, ne a tojók lelövésével szabályozzuk a helyes ivararányt, hanem inkább azzal, hogy tavaszra egy távolabbi helyről megfelelő számú kakast hoztunk a területre, aminek az ivararány helyreállításán felül a felfrissítésre és tapasztalat szerint a szaporulatra is igen kedvező kihatása lesz.

A tojó kimelésére fel kell ismételtten hívni azon szerencsés területbérlők figyelmét is, akiknek bérterülete uradalmi, vagy más rendszeres fácános mel-

lett fekszik, mert ne gondolják ezek a szerencsés halandók, hogy a szomszéd fácános kimeríthetetlen és örök időnkig önti magából a vadat. Allitom, hogy egy ilyen fácános melletti kukoricákban egy lelkiismeretlen, garázda puskás rövid idő alatt teljesen tönkretudja tenni a szomszéd fácánost is, holott ha ilyen kedvezően fekvő bérlet tulajdonosa megelégszik a kakassal és a szomszéd tojóit nem bántja, elsősorban saját érdekét szolgálja, mert ilyen kölcsönös kimélet mellett a szomszéd fácános állandóan szaporodik és ezáltal évről-évre több kakas fog kijárni az ő kukoricájába is.

Érdeke a területbérlőnek ezenfelül a jó szomszédi viszonyt azért is fenntartani, mert, ha a szomszéd fácános tulajdonosa megunja a sok bosszuságot, egy szép napon egyszerűen áttelepíti fácánosát egy védettebb helyre, amit téli befogással és a visszamaradt vad teljes kilövésével könnyen megtehet. Akkor pedig vége a szép passziónak, mert az ilyen rövidlátó, éhes puskásnak csak jó pár esztendő után és legfeljebb a saját drága pénzén nevelt facánjaiban lesz megint alkalma szórakozni.

A tojó kimélésével kapcsolatban rá kell mutatnom arra, hogy a vadászati törvényben eredetileg megállapított tilalmi idő mellett (aug. 15.) sokszor a legjobb akarat mellett sem volt lehetséges a kakas kiválogatása, mert augusztus 15-én a fiatal fácánok általában még oly fejletlenek, hogy csak gyakorlott vadász tudja az előtte kelő fészekaljából a kakasokat kiválogatni. A módosított tilalmi idők mellett már minden kezdő vadász is könnyen felismeri a fiatal kakast, mert október 1-én a legtöbb fiatal ka-

kas már teljesen ki van szinesedve. Bár a mostani (okt. 1.) tilalmi időt két héttel meg lehetne rövidíteni, az eredeti (aug. 15.) tilalmi idő visszaállítása nézetem szerint éppen a fenti oknál fogva a fácának örvendetes módon megindult elszaporodásában erős visszaesést vonna maga után.

Mint már említettem, a szabadon tenyésző és jól áttelelt fácánnal 7 tojóra elég egy kakas. A kakast ennél kedvezőbb ivararányban meghagyni nem jó, mert a pázás idején kielégülést nem találó kakasok állandóan nyugtalanítják a határt és szerelmi felbuzdulásukban nemcsak a már fészken ülő tojókat háborgatják, hanem heves ostromlásukkal a költés nyugodt lefolyását is veszélyeztetik. A kakasokat tehát nyugodtan megritkíthatjuk, mert ha a szezon végén azt látnók, hogy tulsok kakast löttünk ki, egy pár idegen származású kakással nemcsak a vért frissítjük fel, hanem a megfelelő ivararányt is könnyen helyre tudjuk állítani.

Vadállományunk, de különösen a fácán ápolásának és elszaporodásának egy lényeges feltételét képezi még, hogy fácánjainknak a kellő nyugalmat biztosítsuk. Ezért tavasszal ne csak másokat igyekezzünk távoltage tartani a költési helyektől, hanem azokat kerüljük lehetőleg magunk is. Ősszel pedig, a szezon idején, sem tanácsos állandóan az erdőt, bozótokat és nádasokat végigvadászni, mert gyakori háborgatás után fácánjaink nyugodtabb, csendesebb helyekre fognak elvándorolni, úgyhogy a téli vadászatok idején csodálkozva leszünk kénytelenek megállapítani, hogy az őszi páztázások alkalmával észlelt sok fácán eltűnt.

Ahol a szárazfagyűjtőket, gomba- és virágszedőket és eprészőket az erdőből kitiltani nem lehet, ott a vadőrnek állandóan a legéberebb figyelemmel kell ezeket az ártatlanoknak látszó, de sokszor veszedelmes tolvajokat kísérnie, mert minden másodikkal a zsebében és kalapja alatt egy csomó fácántojást fog találni.

A vadorzók legaljasabb fajtájához tartozik a hurkoló, mert az szárazfa-, vagy gombaszedés ürügye alatt alattomban és gyáván, sokszor órákig tartó halálos kinokat okozva, fojtja meg a gyanutlan vadat. Ezek ellen a legjobb tettenérési mód az, hogy a megtalált hurkot sértetlenül a helyén hagyjuk akkor is, ha vad van benne és estétől reggelig jó rejtekhelyről meglessük, míg a hurkoló a zsákmányért jön.

A puskával járó vadorzó elszántabb és nyiltabb, úgyhogy veszedelmesebb, de tiszteletreméltóbb ellenfél is. Ezeket csak bátor, erélyes és óvatos vadőr tudja megfékezni.

Nem könnyű feladat lesz vadállományunkat a felsorolt, sokszor veszedelmes egyénektől megőrizni, mert egy állandó és minden tekintetben megfelelő vadőr tartása, különösen a székhelyünktől távoleső területen, feltétlenül szükséges, ez azonban ma tekintélyes összegbe kerül. Az az általánosan elterjedt gyakorlat, hogy a vadörzéssel a községi csősz, vagy mezőört bizzák meg, igaz, hogy olcsó, de a legtöbb esetben rossz megoldás. A mezőör ugyanis teljesen ki van szolgáltatva a községi előljárásnak, mely rendszerint az egész faluval komaságban, vagy sógorsági viszonyban van, ennél fogva az a szerencsétlen mezőör — ha mezőöri állásában meg akar ma-

radni — kénytelen sok mindent lenyelni. Területeink vadállományát ezért csak külön erre a célra alkalmazott, állandó vadőrrel lehet kellően megőrizni. Vadőrünk megválasztásánál nagyon vigyázzunk arra, hogy az illető ne legyen iszákos, de legyen erélyes, mozgékony és szemfüles, mert feladatát nemcsak a szigoruan vett őrzés fogja képezni, hanem az ő dolga lesz az etetés, a dúvadirtás, a vadászatok rendezésénél való segédkezés, a hajtók beszerzése és rendbentartása, vadászat után a vadak számbavétele és elosztása, esetleg elszállítása stb. Ezenkívül állandóan éber figyelemmel kell kísérnie a vadállomány viselkedését, járását, továbbá a szaporodását elősegítő, vagy akadályozó körülményeket, hogy ezekről gazdájának — aki más elfoglaltsága miatt ritkán jut ki a területre — pontosan és idejében be tudjon számolni.

Vadőrünk ambícióját és ügybuzgalmát nagy mértékben fokozhatjuk azáltal, ha az elejtett hasznos és dúvad után egy bizonyos, megállapított lődíjban is részesítjük.

Soha és semmi körülmények között ne engedjük meg, hogy vadőrünk hasznos vadat lőjjön, mert kevés degusztálóbb jelenet van, mint mikor a vadőr azon ürügy alatt, hogy a hátratrörő vadra lő, a vendég orra elől lövi el a nyulat, vagy még hozzá zsákot és jó nagy kaput is csinál. A vadőr a vadászatokon ne szórakozzék, hanem törődjék a hajtókkal és az elejtett vadak összeszedésével, ehhez pedig legjobb, ha puska helyett egy jó botot forgat a kezében.

Azt hiszem, fentiekben rámutattam mindarra, ami a fácán sikeres megtelepítésével és tovább te-

nyésztésével összefüggésben áll. Egyes helyeken azért bocsátkoztam tulságosan a részletekbe, mert sokan azt hiszik, hogy eleget tettek akkor, amikor területükön kiengedtek 2 kakast és 10 tojót és csodálkoznak, ha a várt eredmény előttük érthetetlen okokból mégis elmaradt. Remélem, soraimmal sok területtulajdonos figyelmét sikerült felhívnom előtte talán jelentékteleneknek látszó olyan körülményekre, melyek eddig elkerülék figyelmét és magyarázatát fogja adni az eddigi eredménytelenségnek. Nehéz volna, de nem is lehet minden konkrét esetre kitérni, mert a terepviszonyok és helyi körülmények bizonyos mértékig mindig befolyásolják az általános szabályokat. Meg vagyok azonban győződve, hogyha ezeket az általános követelményeket figyelembe vesszük és területünk viszonyaira megfelelően alkalmazzuk, fáradságunkat és áldozatkészségünket siker fogja koronázni.

nyestésével összetűggedben áll a hűtés helyeken
azért pocskokoztam különösen a részletekben
sőt a hűtés helyein is hűtés helyein
területükön kijelölték az állományt és a
állományt a hűtés helyein és a hűtés helyein
okokból mégis a hűtés helyein a hűtés helyein
tevékenységükön a hűtés helyein a hűtés helyein
földön a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein
nyestés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein
társulatok a hűtés helyein a hűtés helyein
Néha voltam a hűtés helyein a hűtés helyein
kötés a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein
bizonyos mértékig mindig a hűtés helyein a hűtés helyein
szabályok a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein
ezeket a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein
vessék a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein
kalmazuk a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein
siker fogja a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein

se pontok a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein
a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein
a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein

hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein
a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein
a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein
a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein
a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein
a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein
a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein
a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein
a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein
a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein a hűtés helyein

Tartalomjegyzék :

Előszó — — — — —	3 oldal
A fácán természetrajza — — — —	6 „
A vadon élő fácán megtelepitésére és elszaporodására befolyással bíró körülmények — — — — —	12 „
1. A terület fekvése, talaj- és klimatikus viszonyai és annak művelési ágazatai	13 „
2. A területtel szomszédos határok vadászati viszonyai és körülményei — —	16 „
3. A saját és a szomszédos területek dúvadállomány viszonyai — — —	18 „
4. A tenyészanyag megváltása, ivararánya és származási helye — — — —	25 „
5. A vadóvással és őrzéssel járó teendők és kiadások — — — — —	27 „

Tartalomjegyzék

3 oldal	— — — — —	Előszó
6	— — — — —	A lácán természetrajza
12	— — — — —	A vadon élő lácán megtelepítésére és elszaporodására befolyással bíró körülmények
13	— — — — —	1. A terület fekvése, talaj- és kőzetviszonyai és annak művelési ágazatai
16	— — — — —	2. A területtel szomszédos határok vadgazdálkodási viszonyai és körülményei
18	— — — — —	3. A saját és a szomszédos területek gazdasági viszonyai
25	— — — — —	4. A tevékenység megvalósítása, ivartalanítás és szaporodási helye
27	— — — — —	5. A vadonállomány és őrzéssel járó területek és károsítások

